

Noel Putnik (1974) rođen je u Beogradu. Po završetku osnovnih studija klasične filologije na beogradskom Filozofskom fakultetu, doktorske studije medijevistike završio je na Centralno-evropskom univerzitetu u Budimpešti. Radi kao naučni saradnik na Etnografskom institutu SANU, gde se, između ostalog, bavi studijama religije i ezoterizma. Prevodi sa engleskog, latinskog i starogrčkog jezika. U beogradskoj izdavačkoj kući „Fedon” uređuje ediciju *Persefona*. Autor je knjige *Između Hermesa i Hrista*, studije o renesansnoj magiji. Objavio je više priča u domaćoj periodici i zbirku pripovedaka *Ćurka i druga stvorenja*. Dobitnik je književnih nagrada časopisâ *Ulaznica* i *Prvenac* Studentskog kulturnog centra Kragujevac, kao i Nagrade „Laza K. Lazarević” za najbolju srpsku neobjavljenu pripovetku.

b

Noel Putnik

TERRAIN VAGUE

roman o odrastanju

edicija

KIRKA (knjiga br. 50)

uredništvo, lektura

Milica Brkić

Aleksandar Šurbatović

Tamara Krstić

Copyright © Noel Putnik

*Recikliraj, zasadi,
brini se o prirodi onako kako
se ona oduvek brinula o nama.*

Terrain vague (franc.) – napuštene industrijske zone, stare železničke stanice i luke, rubna i nebezbedna stambena naselja, kontaminirana mesta, mesta za koja se može reći da ih više nema. Očigledno zaboravljena mesta, gde sećanje na prošlost preovlađuje nad sadašnjošću. Mesta zaglavljena u vremenu, koja ostaju izvan urbane dinamike. Liminalna, čudna mesta nejasnih granica, unutrašnja ostrva odvojena od grada svojim avetinjskim životom. Ukratko, čudna mesta.

– Ignasi de Sola-Morales,
Terrain vague

prolog

U jednom od ovdašnjih stanova prebiva Paklenik. Gde tačno – to niko ne zna jer ovaj stalno menja adrese. Dozvolite da ga ukratko opišem. Visok je i užasno crn. Kada kažem užasno, mislim crn od glave do pete. Obrve su mu srasle u jednu jedinu dlakavu horizontalu, a pod njima plamti par najstrašnijih crnih očiju koje sam ikada video. Kad vas pogleda, to je da se čovek pretvori u dašak, da se slije sa asfaltom ispod nogu. Srećom, ne viđam ga često.

Ja zaista ne znam kako njegove komšije to podnose. Gajiti decu, pse, mačke, voleti ženu ili devojk, krckati dokone penzionerske dane pod istim krovom s tim stvarom – nepodnošljiva mi je i sama pomisao na to. Da se ja pitam (da sam se ikada ma šta pitao), zazidao bih mu vrata i prozore sa svih strana i pustio da demon krep u sopstvenom smradu. Mada nije sigurno da bi do toga uopšte došlo. Demon, znate, ne bi bio demon kad bi mu smrad smetao, a svež vazduh i sunčeva svetlost bili neophodni.

No, dosta i s time.

PRVA KNJIGA

U KOJOJ SE PRIPOVEDA KAKO JE STEVA PABIRAK
MUKOTRPNO RADIO NE BI LI SASTAVIO KRAJ S
KRAJEM I KAKO JE U SLOBODNO VREMENASTOJAO
DA SE BAVI RAZNIM KORISNIM STVARIMA

1 pravopis i druge tlapnje

Ko sam ja? Ko ću biti?

– Đovani Paskoli, *Poslednje putovanje*

Iмам trideset devet godina i volim sve što vole mladi. Volim *Zagora*, posebno one epizode u kojima ludi naučnik Helingen dovodi na Zemlju Akronjane, pa se onda Zagor i Indijanci bore s njima na svetom brdu Natani. Zagora volim i zbog one njegove idilične kuće bez vrata na proplanku usred Darkvudske močvare, a naročito zbog onog posvud prisutnog sumraka, kao da kod njih vreme nikad ne odmiče od predvečerja. Volim ga zbog onih divnih maski senke i strave koje sumrak crta po njihovim licima, na kojima su često jedini izvori svetlosti bele mrlje razrogačenih očiju.

Volim i *Alana Forda* zbog otrovnog cinizma, tog jedinog oružja preostalog belom šljamu, ali on je suviše statičan, s radnjom razbijenom na dva okvira po strani, pa sve deluje nekako tromo i skamenjeno. Najveći sam protivnik deformacije izvornih likova i smatram da treba čitati samo prvih pedesetak epizoda.

Posebno volim izležavanje do podneva i lagano dozi-
vanje u svest uz kafu i dnevnu štampu. Od onih manje
opštih pasija, da napomenem tumaranje po Savskom keju
i Jasenovu od marta do novembra; Jasenovo je moja Dark-
vudska močvara, ali o tome nešto više kasnije.

Volim da duvam, ali samo kvalitetnu robu.

Volim kompjutere i sve u vezi s njima, ali nisam struč-
njak. Prema kompjuteru se odnosim strogo magijski: ako
obavim neke radnje, očekujem određeni rezultat, bez
ikakvog razumevanja samog procesa. Posebno volim igri-
ce u kojima letim zemaljskim prostranstvima ili svemi-
rom: samo letim i letim bez daha i ne radim ništa posebno.

Poklonik sam okultizma, doduše samo teorijskog.

Da se razumemo: nisam ja nikakav narkoman. Tu i
tamo smotam sa Stevom, ni sa kim drugim – isključivo od
svoje robe – a i tada se tako odvalim da mi treba pola sata
od Steve do mene, iako mi je zgrada udaljena koju stotinu
metara od njegove. Šta bi mi tek uradilo nešto teže? Ne
trudim se da saznam.

Moja je filozofija krajnje jednostavna: *teskoba, tesko-
ba i samo teskoba*. To je, naravno, slobodna prerada one
biblijske o taštini. Mislim da je u našem slučaju o tašti-
ni preterano govoriti; ona je za nas nešto poput kvantne
fizike. Moj moto se može izraziti i ovako: *tlapnja, tlapnja
i samo tlapnja*. Nije sasvim isto, ali je slično. Tu reč mi
mnogo više volimo.

Uostalom, to je neobična reč. Ne samo što zvukom
nepogrešivo prenosi utisak o pojmu koji izražava, tako
da bi i stranac otprilike razumeo šta je domorodac hteo
da kaže, već obuhvata i niz krajnje sugestivnih značenja.
Rečnik kaže: *ono što se priviđa, pričinjava; sanjarenje*.
Taj Rečnik Matice srpske držim blizu kreveta, na Polici

važnih knjiga, i često ga prelistavam. To jest, onaj jedan jedini tom koji imam – od slova S do Š. On mi je sasvim dovoljan, u njemu je najvažnija reč. A nedaleko od nje je i teskoba, ali nju sada neću detaljnije obrazlagati.

Steva kaže: društvo je svinjac i samo je pitanje ko će biti veći krmak. Ja mu kažem: ne možeš tako da uopštavaš, čoveče. Uvek ima dobrih ljudi. Evo, recimo, mi – šta nama fali? Zar mi nekog ugrožavamo, zar nekog diramo? Sedimo u Bloku i gledamo svoja posla. Trudimo se da radimo korisne stvari, da umujemo o suštini. I nije baš tako, uzvraća Steva. Idi pitaj roditelje klinaca kojima valjaš travu, pitaj ih da li si dobar čovek. To je kod Steve greška u optici. Niko još nije umro od ono malo trave što jednom u mesec-dva prodam za goli džeparac. Nastojim da izbegavam maloletnike. U najgorem slučaju, žalili su se na glavobolju i malo paranoje, a zauzvrat dobijali kartu za privremeno isključenje iz ovog pakla. Uostalom, dosta i o tome. Ni Steva nije jagnje, ali ne želim da ga ogovaram.

Beograd nam je obojici sudbina. Često se vajkamo kako smo se u njemu rodili i kako ćemo tu i skončati. Moji su iz provincije, ali i tata i mama od rane mladosti žive u Beogradu. Kada sam napunio devet godina, preselili smo se u tek izgrađeni Blok 45, prozvan Naseljem Sunca. Mi smo ga kasnije iz milošte preimenovali u Nasilje Sunca. Čuo sam od starijih i da je tu negde, u temeljima nekih zgrada, nekada davno bilo austrougarsko groblje konja. Ima i jedan soliter u kojem stanare već godinama progone duhovi male dece i pasa bez glave.

Pišem Blok velikim slovom iako nisam siguran da je to gramatički ispravno, jer Blok je ontološki pojam. Ali o tome kasnije.

Moja majka Bosa provela je život kao zubni tehničar. Kraj karijere dočekala je u novoizgrađenom domu zdravlja na periferiji Bloka. Otac Toma je pukovnik u penziji, ali i više od oficira – vojni naučnik. Često se hvali kako ume da napravi avion od prvog do poslednjeg šrafa; proveo je mnoge godine u Vojnotehničkom institutu na Vračaru i u Belim Vodama testirajući avionske motore u gigantskim podzemnim tunelima. Bosa i Toma su već desetak godina srećno razvedeni i provode penzionerske dane u spokojstvu: ona radi po kući i gleda televiziju, on peca i planduje u klisurama reke Gradac. Tamo ima kolibu kraj same reke. Sa ocem se ne viđam često, daleko mi je da se vozim do Valjeva, a i nemam neku posebnu želju. Povremeno on dođe u Beograd, više da bi video svog najboljeg prijatelja Žareta nego mene. On i čika Žare su stare kolege iz Instituta. Osamdesetih su pravili avionske delove za Irak i Libiju i išlo im je mnogo dobro. Doduše, Žare je bio dovoljno mudar da prihvati ponudu za privremeni rad u Iraku. Tata se ograničio na podršku iz baze i zato ja nikada nisam bio u inostranstvu. Kada mi je najzad svanulo da bih mogao i sam turistički da potegnem makar do Segedina ili Pešte, više nije bilo novca ni za šta.

Čika Žare je Stevin otac, čime je jedno veliko prijateljstvo preneto i na drugu generaciju. Njemu je nekako pošlo za rukom da se ne razvede od teta Ljubice. Oboje su u penziji i žive srećno i spokojno u jednosobnom stanu u obližnjem Bloku 70, a Stevi su velikodušno prepustili malo veći stan u našem Bloku, što njega čini jednim od mojih retkih drugova koji ne žive s roditeljima. Zapravo, mislim da su Irvas i on jedini. Tu je, doduše, i Neven, koji je dovoljno bogat da ima sopstveni stan, ali i suviše razmažen da bi se odvojio od majčine šerpe.

Stevin stan je čudno mesto. Na suprotnoj strani Bloka, u dvospratnici kraj samog Savskog keja, na rubu nečega što nazivamo Paspaljgrad – ni pola kilometra od mog ćumeza, a kao da se nalazi na drugom kraju galaksije. To je njegova zelena, neprobojna tvrđava, u koju čak i mene retko pušta. Tamo živi okružen biljkama, knjigama i spravama za bildovanje. Biljke gaji opsesivno. U jednu od dve sobe ne pušta nikoga. Po ugledu na Jungovu kulu, naziva je Bolingen i tamo sprovodi svoje eksperimente. O tim eksperimentima ja ne znam mnogo. Jedan, to znam, spada u kategoriju *kontračuda*: cilj mu je pretvaranje vina u vodu besomučnim razblaživanjem.

Elem, taj čika Žare, koji je negde s Homoljskih planina, zaludeo se pod stare dane hobijem koji inženjerski mozak mog oca nikako ne može da obuhvati, možda i zato što je nespojiv s pecanjem i plandovanjem: čika Žare proriče budućnost. On je u jesen života nekako u sebi probudio tu sposobnost da *vidi* kroz čoveka s kojim sedi i pije kafu, da mu ni iz čega opipljivog i određenog pročita sudbinu. Pritom on to čini tako neobaveznim i vedrim tonom da čovek ne nalazi razloga da mu ne poveruje, pogotovo u svetlu činjenice da čika Žare ništa ne naplaćuje – što je samo po sebi dovoljna preporuka u tim stvarima. Ljudi samo navaljuju, čak i izdaleka.

Mora se nešto reći i o putovanjima u inostranstvo. Početkom osamdesetih majci se ukazala prilika da provede neko vreme na radu u Iraku. Odbila je jer nije htela da rizikuje vodeći sa sobom nemirnog sina adolescenta na još nemirniji Bliski istok. Negde u isto vreme, tata je u dva navrata propustio ponude za Irak i Libiju iz razloga koje ni tada nisam najbolje razumeo, a ticali su se ljubavi prema zavičaju i potrebe da se živi u okruženju

maternjeg jezika. Bilo je tu i nekih komplikacija u vezi s njegovim vojnim statusom, no ipak verujem da je glavni razlog bila tatina nezainteresovanost za sve što nije bilo potočna pastrmka i domaće crno vino na drvenom stolu njegove hobitske trpezarije u valjevskoj pripizdini.

Kasnije, početkom devedesetih, kad su se već široko raskrilile dveri pakla i kad više nije bio u aktivnoj službi, tata je dobio ponudu da sve troje odemo u Kanadu, kuda je tih dana sve učestalije bežala ovdašnja inženjerska populacija. I to je bilo uzalud: tata je iz petnih žila proklinjao demonski Zapad, a ja sam podozrevao da je iza svega bila unapred raspaljena nostalgija za gradačkom klisurom i pastrmkama. Zato sam i rekao da nam je Beograd sudbina, ali nijednog časa nisam zažalio zbog toga. Podsetio bih na reči Tome Kempijskog, čiju knjigu *O ugledanju na Hrista* takođe držim kraj kreveta na Polici važnih knjiga: on se čudi ljudskoj strasti za putovanjima i pita šta se to novo može videti kad su svuda „isto nebo i ista četiri elementa”. Ili, što bi rekao mudri Jevrejin: ništa novo pod Suncem. U mojoj verziji: *tlapnja, tlapnja i samo tlapnja*.

2 slaviša

Kasnije se pričalo da je AnteJ Gejin sin i da je sticao novu snagu kad god bi dodirnuo majku Zemlju.

– D. Srejović, A. Cermanović,
Rečnik grčke i rimske mitologije

N oćas sam sanjao Paklenika. Sreo sam ga u nekoj nedovršenoj zgradi. Poče me ubjeđivati kako je pakao jedno sasvim lepo mesto i kako bi obavezno trebalo da ga posetim. Upitah ima li u paklu lepih devojaka, a on reče da ima. Odjednom, kao da shvatih u šta se upuštam, dadoh se u ljudi beg. Ali, kako sam trčao, tako me je na zidu svake zgrade dočekivalo njegovo iskeženo lice. Kada me najzad sustiže, upita da li bih se barem učlanio u njegovu političku stranku Breg. „Daću ti mesto genseka”, reče. „Pićeš krvi do mile volje, bratac!”

Zašto Breg?

To nikada nisam saznao, jer Paklenik najednom počeo da zvižduće, isprva prigušeno, a onda sve jače, kao da je izgubio razum.

Zviždanje je dolazilo od mog budilnika.

Gotovo istog trena, na vratima sobe pojavi se materino belo lice. Zurilo je u mene nekoliko sekundi, valjda da uoči tragove uspelog buđenja, a onda izusti glasom punim pravdanja:

– Stevo, dušo, Steva na telefonu.

Možda je trebalo reći ranije: Steva i ja imamo isto ime, a da zabuna bude veća, isto se i prezivamo – Mirković. To i nije toliko čudno kad se uzme u obzir učestalost tog imena i prezimena u Srbiji, ali ume da bude nezgodno kad se poklopi i jedno i drugo, i to kod najboljih prijatelja. Problem zvanično rešavamo time što on između imena i prezimena umeće jedno pompezno Ž. U društvu se snalazimo tako što njega zovu prosto Steva, a mene Pabirak – što meni, dakako, nije sasvim po volji. Intimno, služimo se nadimcima: ja sam za njega Debeli, on za mene Jaki. Kilaža nam je približno ista, oko stotke, ali je u njegovoj spartanskoj figuri to skoro sve sam mišić, dok se kod mene preliva na sve strane.

Kad se Bosa najzad povukla s vrata, izmigoljih se iz kreveta i krenuh po telefon. Slušalica je još bila vlažna od majčine žive jutarnje komunikacije.

– Alo jebote – razleže mi se od uveta do uveta. – Pa gde si? Mobilni ti je isključen. Celo jutro zovem na fiksni i neprestano je zauzeto!

– Lakše malo – rekoh. – Tek što sam oči otvorio.

– Slušaj, zovem s tuđeg mobilnog. Budi za pet minuta na uglu, već kasnimo.

– Idemo kod Slaviše?

– Kod Slaviše – razleže se još jednom i veza se prekide.

Sa čijeg li mobilnog zove, razmišljao sam dok sam preturao po ormanu u potrazi za nečim svečanim što bih obukao za Slavišu. I ko je uopšte Slaviša? Što je još važnije,

zašto bi on *meni* pomagao? Nekako nemam poverenja u sve te protuve s periferije Stevinih višestrukih života, pogotovo kad je reč o Slaviši, čoveku za koga sam prvi put čuo pre nekoliko meseci. Teško je ovih dana probijati se i kroz rođeni stan; ko će sad u daleki grad, u Ono Drugo, kod nekog Slaviše?

Uskoro sam ipak bio spreman da izađem. Strogo gledano, razlikujem dve vrste izlazaka: onaj u Blok i najbližu okolinu – u *terrain vague* – i onaj u grad. Za takav Izlazak, kojem sam takođe dodelio veliko početno slovo, potreban mi je skafander. Razume se, ne onaj pravi, već mentalni. Sa svojim pogubnim uticajima, grad je za mene poput Venere, na kojoj čudovišne temperature i pritisci mučno rastaču onaj sovjetski krš *Veneru-9*, ili poput Marsa, gde *Vikinzi* i ostale američke igračke postoјano propadaju u ledenom poluvakuumu. Da bi izbegao ili barem usporio takvu sudbinu, čovek pred Izlazak navlači skafander koji podrazumeva: vizualizaciju čeličnog oklopa oko tela, namrštene obrve (što teško pali kod dežmekastih fizionomija kakva je moja), pogled mehanički prikovan za tlo pred nogama, uporno pevušenje kakve pesmice ili reprodukciju omiljenog filmskog dijaloga.

Navukavši, dakle, skafander na sebe, oglušujući se o materine vapaje da prvo doručkujem, napokon izađoh. Napolju su se poslednji ostaci vlažnog junskog jutra upravo rastvarali u sparan dan. Vazduh beše otežao od zadaha procvetalih lipa, ali znao sam da to neće dugo potrajati. Mace su letele oko mene kao mećava – u junu se od kanadskih topola ne može disati. Pođoh stazom uz drvoređ i stigoh do ugla zgrade koja gleda na tramvajsku stanicu.

Steva nije bio sam. Kraj njega je stajala neka devojka, veoma visoka i vitka, sa cvetnom suknjom do kolena i

bluzom boje kajsije. Vižljasto stvorenje držalo je Stevu za ruku, dok mu je on drugom rukom gladio vrat i šaputao nešto na uvo.

– Ovo je Ema – reče Steva čim im pridoh, te se i ja predstavih. Bila je prilično lepa, imala je krupne crne oči, ali nekako čudno ukočen pogled.

– Pominjao sam ti Emu, čini mi se – nastavi on. – Živi u tvom komšiluku, u Paklenikovoju zgradi.

– U Paklenikovoju? Stvarno? Mislio sam da se ne zna tačno gde on živi.

– Ne znam što ste mu dali taj grozni nadimak – oglasi se najzad i ona unjkavim i gotovo dečjim glasom. – Boban je fin i pristojan mladić. Čim se doselio, okrećio je ceo ulaz i uveo videofon, sve o svom trošku. Svi se osećamo mnogo bezbednije.

– A nije ti čudno što ne sme da izviri napolje bez barem četiri majmuna oko sebe? – upitah jedva skrivajući otrov u glasu.

– Dosta ćaskanja – prekide Steva oštro. – Već kasnimo.

– I ona ide s nama? – upitah ja.

– Ona ima ime – odbrusi on. – Ne ide. Tebi treba Slaviša, ne njoj.

Pozdravismo se sa Emom i krenusmo ka tramvaju, a ona produži svojim poslom.

*

Dok smo tramvajem odmicali ka gradu, Steva primeti kako ga gledam pomalo prekorno.

– Nadam se da nije zbog Eme – reče.

– Zar do pre mesec dana nije bila Tamara? – uzvratih posle kratke pauze ne mogavši da se suzdržim. – Po jedna za svaki mesec u godini?